

A tudományos vándorgyűlések szerepe az egykori orvosi közéletben

Prof. Dr. Kapronczay Károly DSc

egyetemi tanár, SE vendégprofesszora
k.kapronczay@freestart.hu

DOI 10.23716/TT0.21.2017.04

Absztrakt

A magyar természettudományos élet fontos fóruma volt az 1841-ben elkezdődött Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlés sorozat, ahol kongresszusi jelleggel gyűltek össze az orvosok és természetvizsgálók. Ezeken az összejöveteleken választott szaktudományuk legfontosabb kérdéseit, illetve a rokontudományokkal közös kéréseket vitatták meg. A kezdet kicsit „döcögős” volt, hiszen még nem volt gyakorlatuk ilyen tudományos fórum sokoldalú lebonyolításához. Itt a kutatás és az ismeretterjesztés találkozott. Minden résztvevő tudásának legjavát igyekezett átadni a más természettudománnyal foglalkozó szakemberek számára. Az élénk viták pontosan tükrözték a figyelemfelkeltés szükségességét.

Kulcsszavak: magyar természettudományok, kutatás, szaktudomány, vándorgyűlés, orvoslástörténet,

Schlüsselwörter: Ungarische Naturforscher, Ärzte, medizinische Forschung

Az orvosok és természetvizsgálók első vándorgyűlése

Az az eszme, hogy az adott vagy rokon szakterületek szakemberei rendszeresen találkozzanak, megbeszéljék a tudomány legújabb eredményeit, régóta foglalkoztatta az orvosokat. A német tudományos élet világában a 17/18. század fordulóján több egyetemi városban létesültek olyan tudományos társaságok, ahol több rokontudomány művelői alkottak egy közösséget, ahol a mai tudományos élethez hasonlóan előadásokat hirdettek meg, könyvtárat létesítettek, folyóiratot adtak ki, ahová megítéltetés volt ha felvettek valakit. Ehhez volt hasonló az orvosi karok

mellett működő „külső tagok” közössége, amelyben az lehetett tag, aki ott szerzett diplomát vagy az adott városban működött, de felvételt nyerhetett bárki, aki egy megfelelő összeget befizetett. Ez a közösség használhatta az egyetem termeit, több orvosi karon részt vehetett a dékánválasztáson, illetve a saját körükből dékánjelöltet is állíthattak. Ez utóbbi feszültséget okozott a tanári kar és a külső tagok között. Talán itt említhetjük meg, hogy a karok élére „kari igazgatót” neveztek ki, aki a fenntartó hatóságot, a magyar egyetem esetében a Helytartótanácsot képviselte, illetve teljes adminisztratív jogokkal felruházva, az orvosi kar tényleges vezetője volt. A külső orvosi kar az orvos továbbképzés szellemében rendszeresen tartott tudományos üléseket. Meg kell jegyezni, hogy az orvostovábbképzés kérdése az akkori orvostudomány egyik hiányosságának számított. Az egyetem orvosi kara 1833-ban – a Helytartótanács beleegyezésével – feloszlatta a „külső orvosi kart”, ami orvosi körökben nagy felháborodást keltett. Ez is siettetette az 1837-ben a Budapesti Királyi Orvosegyesület megalapítását a – Pesten és Budán élő, az egyetemtől független – gyakorló orvosok körében. Az Orvosegyesület tudományos társaságba gyűjtötte az orvosokat. A megalakulás alapeszméje „a kartársiség és önmagunk továbbképzése” volt. Érthető módon az orvosi kar mereven elzárkózott az Egyesülettől, tartva attól, hogy a külső orvosi kart kívánják újraéleszteni. Talán ez is közrejátszott, hogy a kar csak 1841-ben ismerte el az Orvosegyesületet. A dékán engedélyezte az orvosi karon működő orvosok csatlakozását. Az alapszabályzat szerint, az Orvosegyesület minden év október 14-én nagygyűlést tartott, ahol az egyesületi elnöke az év történéseiről számolt be, a beszámolót tudományos ülés követette.

Sok idő telt el azóta, hogy 1730-ban a zempléni főorvos, Fischer Dániel – német példákra hivatkozva – javasolta egy országos orvosi társaság megalapítását, amely országos találkozókat szervezne a medicina legújabb eredményeiről és az aktuális kérdéseket is megvitatná. A Fischer-féle javaslat nem talált követőkre, viszont Winterl Jakab, a pesti egyetem kémia professzora 1784-ben – egyetemtől független résztvevőkkel – sikeres országos tudományos ülést szervezett, amelyhez hasonló 1802-ben Kitaibel Pál és Schönbauer professzorok sikerrel szerveztek hasonló összejövetelt.

A Helytartótanácson belül működő országos főorvos (Lenhossék Mihály), német példára hivatkozva, két alkalommal (1825-ben és 1831-ben) javasolta országos hatáskörű orvostudományi társaság megalakítását, sajnos sikertelenül. Lenhossék Mihály javaslatától függetlenül alakult meg az

Orvosegyesület (1837), majd ezt követően a Magyar Természettudományi Társulat (1841).

Bene Ferenc (1775–1858), az orvosi kar dékánja 1840. május 25-én indítványozta „a természettudományok előmozdítása érdekében a magyar korona területén, évente más-más városban az orvosok tudományos összejövetelét, ahol az aktuális orvostudományi kérdéseket vitatnák meg”. Bugát Pál (1773–1865) a Gyógyászat főszerkesztője folyóiratában leközölte Bene Ferenc javaslatát, amely hozzászólások következtében Orvos- és Természetvizsgálók nagygyűlésévé formálódott át: három témakörben: orvos-sebész, természettudományi és társadalom-gazdasági hirdették meg a találkozót (1841. május 29–30). Az első vándorgyűlés alakuló ülése Pesten volt. Elsőnek megfogalmazták az alapszabályzatot és az ügyrendet, továbbá megválasztották a vándorgyűlések elnökségét és tisztségviselőit. Itt határozták el azt is, hogy a vándorgyűlések előadásait kötetben adják ki, a tényleges vándorgyűlésen pedig Napi Hírek címmel aktuális tájékoztatót szerkesztenek. Különböző céllal díjakat is meghirdethetnek. 1841–1933 között 41 vándorgyűlést szerveztek. Ennek az előadássorozatnak voltak „szünete”: a neoabszolutizmus éveiben, 1882–1886-ban a kolerajárvány idején, majd az első világháború küzdelmei akasztották meg a folyamatot. Minden vándorgyűlésen az elnökség kijelölte a következő helyszínt és témakört. A tényleges tudományos háttér az egyetem orvosi kara, az Orvosegyesület, a Magyar Természettudományi Társulat, a magyar gyógyszerészek tudományos szervezetei (Grémium, majd a Magyar Gyógyszerészeti Társaság), őket követték a sorra megalakult orvostudományi társaságok, bár ezeknek a szerepe az 1920-as években vált fontossá.

A hazai orvos és természetvizsgálók vándorgyűlés megalapításának okai

A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlésének megszervezésében külföldi példa volt a meghatározó: a Német Orvosok és Természetvizsgálók első vándorgyűlése 1822-ben volt Lipcsében, ezt követően 1831-ben Franciaországban szerveztek vándorgyűlést. A helyszín évente változott, minden kongresszusi helyszínen a központi előadásokat szakosztályi tudományos ülések követték.

A német példa története valóban tanulságos. A Német Orvosok és Természetvizsgálók Társaságát 1822-ben Lorenz Oken orvos és természettudós alapította Lipcsében. Lorenz Oken (1789–1851) orvos, botanikus és biológus volt. Orvosi oklevelét 1804-ben Würzburgban szerezte, ezt követően elmélyült biológiai tanulmányokban, amelynek során állattannal is foglalkozott, e vonatkozásban külön osztályozási rendszert dolgozott ki. Elsősorban Kant hatására természetfilozófiával is foglalkozott. 1816-ban megalapította az *Isis* című folyóiratot. 1821–22-ben magántanár lett Baselben az orvosi karon. Itt elsősorban élettani előadásokat tartott. 1827-től a müncheni egyetem orvosi karán az élettan professzorává nevezték ki. Lorenz Oken Lipcsében hívta össze a Német Orvosok és Természetvizsgálók első vándorgyűlését, amelynek célja az alapszabályzat kidolgozása volt, valamint annak a gondolatnak az elfogadása, hogy a vándorgyűlést évente más-más városban trtsák meg. A vándorgyűlésnek állandó tagsága alakult ki, akik tagdíjat fizettek, hiszen a szervezőknek külön vagyona nem volt. A szervezők rövid időn belül megrendezték az első vándorgyűlést — még az alapító ismerőseinek részvételével — akik megválasztották az elnökséget, amely elnökből, a választott elnökségből és titkárságból állt. Itt határozták el, hogy a vándorgyűlésre csak német orvosokat és természettudósokat hívnak meg. Az elnökség mindig olyan témát jelöl ki, amely az orvostudomány és a természettudományos kutatás legújabb eredményét tükrözi. A vándorgyűlés előadásait külön kötetben jelentetik meg, itt közlik a hozzászólásokat és a viták anyagát is. A főelőadásokat felkért előadók tartották, de az adott témakörben előadásokkal lehetett jelentkezni. 1828-tól már szakosztályi rendszerben folyt a vándorgyűlés. 1861-ben — éppen az ausztriai tagok belépésével — újjászervezték a vándorgyűlések rendszerét. Az egyetemes tudománytörténet szempontjából ez a tudományos találkozási forma meghatározó jelentőségűvé vált. Például 1909-ben Albert Einstein a relativitás elméletéről szóló első előadását itt tartotta meg. A német vándorgyűlések éves találkozási folyamatosan működtek, kivéve az első és második világháború éveit. 1950-től új alapszabályzatot fogadtak el. Szakosztályai a kémiai, a fizikai, a földtani biológiai, az orvosi és a műszaki tudományok. A vándorgyűlésen adják át a Lorenz Oken-érmet (1963), amit a Német Természettudósok és Orvosok Társasága elnöksége ítél oda kiemelkedő tudományos tevékenységért. A másik kitüntetés az Alexander von Humboldt-érem, amit ugyancsak kiemelkedő tudományos

teljesítményért kaphat meg német vagy más országból származó külföldi tudós.

Milyen jelentős kezdeményezések születtek a vándorgyűléseken?

Meg kell említenünk, hogy a természettudomány területén működő szakembereknek már a 19. század derekán szűknek bizonyult a szakosztályi rendszert követő éves találkozási lehetőség, bár ez a forma kiváló találkozási alkalmat nyújtott rokon területek szakembereivel történő eszmecserére. Az orvosi szakterület már 1852-ben kísérletet tett egy olyan nemzetközi tudományos találkozó megszervezésére, ahol csak a medicina területén működő tudósokat hívnak össze. Az első ilyen jellegű találkozót 1852-ben Bruxelles-ben szervezték meg, amelyen közel száz orvos jelent meg. A következő ilyen találkozóra 1867-ben a párizsi világkiállítás időszakában került sor, ezt követően két évente más-más ország és egyetem vállalta magára szervezést, evvel együtt a vendéglátást és a tudományos program kidolgozását. Budapesten 1894-ben volt a XVI. Nemzetközi Közegészségügyi és Demográfiai kongresszus, amely alkalmat adott a magyar medicina, Semmelweis életművének bemutatására. Ezen a találkozón mutatta be Behring a diftéria elleni szérumot. Ezeken a kongresszusokon általában a közegészségügyet érintő témák kerültek az érdeklődés középpontjába, a kimondottan orvostudományi kérdésekre alig maradt idő. Angol kezdeményezésre az utóbbiak megvitatására 1903-ban Kairóban rendezték meg az első nemzetközi orvosi kongresszust, amelynek hatodik találkozója 1909-ben Budapesten került sor. Meg kell jegyezni, hogy az egyes államok orvostudománya már a 19–20. század fordulóján „kinőtte” a vándorgyűlések adta kereteket, az első világháború után gyakori lett a nemzeti orvosi kongresszusok szervezése, amelyeken az összes orvosi szakterület – egy „vezér témához” igazodva – szervezte az előadásokat. Ez nem zárta ki annak lehetőségét, hogy külföldi vendégeket hívjanak. Hazánkban a Balatonfüredi Orvosi Napok (1933) követte az előbbi formát, amelyre nemcsak külföldi vendégeket hívtak meg, de lehetővé tették a más országból történő jelentkezést is.

Német mintára szervezték meg a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlését, amit Bene Ferenc javaslatában a szervezők először két évente képzeltek el, amit végül úgy módosítottak, hogy

inkább évente legyen ilyen más-más, előre kijelölt városban. Bugát a vándorgyűlések színhelyének kijelölésénél az erdélyi városok bekapcsolása mellett kardoskodott. Így a későbbiekben 28 magyar városban volt vándorgyűlés. Pécssett háromszor, több város — így Pest is — legfeljebb két alkalommal fogadhatta a résztvevőket. Meg kell jegyeznünk, hogy a színhelyek közül kilenc ma Romániában, hét Szlovákiában és kettő Szerbiában illetve Horvátországban található. A résztvevők száma változó volt, általában ezer fő körül mozgott. Bugát az alapítás idején csak orvosok bevonására gondolt. Az első vándorgyűlésre — talán gondolva a Pest és vidék közötti utazási nehézségekre — már nemcsak orvosokat hívtak meg, hanem mindenkit, aki a természettudományok iránt érdeklődött, illetve valamelyik szakterületet művelte. Az ülések elnökségére már nem csak orvosokat kértek fel, hanem a vándorgyűlést befogadó városok más tudományágat képviselő személyiségeit illetve társadalmi életének jeles képviselőit is.

Meg kell jegyeznünk, hogy a vándorgyűlések gondolata különleges mozgalmat indított el: a szervezők nem rendelkeztek erre elkülönített pénzzel, így feltétlen számítani kellett a helyi társadalmi élet vagyonosabb tagjainak anyagi támogatására. A harmadik gyűléstől viszont már résztvevőktől is részvételi díjat kértek, illetve a résztvevőknek vállalniuk kellett szállásuk és a közös étkezések költségeit. A szervezők viszont gondoskodtak olcsóbb szálláshelyekről, a társasági programokról és a kirándulásról is. Minden vándorgyűlés anyagát — benne az elhangzott előadások és hozzászólások szövegét — közzéték a *Munkálatok* című kiadványban. A kötetben szerepelt a résztvevők pontos névsora is. Abban az időben kevés olyan orvos vagy természettudós akadt, aki ne vett volna részt néhány vándorgyűlésen. Sokan rendszeresen látogatták a rendezvényeket. Így például Jedlik Ányos 19 vándorgyűlésen jelent meg. A résztvevők létszáma 1869-ig folyamatosan emelkedett, majd ezt követően csökkent. A századfordulótól ismét emelkedett, az első világháborút követő évtizedben pedig mélyre süllyedt. Ez a hullámváltozás azt is jelezte, hogy a vándorgyűléseken milyen témákat ajánlottak a szervezők megvitatásra. Az orvos és értelmiségi társadalmat leginkább érintő fontos kérdések vonzották a résztvevőket leggyakrabban. Az elhangzott előadások számának ingadozása az előbb leírt hullámváltozást követte. Meg kell jegyeznünk, hogy az orvosi szakosztály ülésén volt a legnagyobb a résztvevők száma.

Az orvosi szakosztály ülésein gyakran elhangzottak olyan indítványok, amelyek a jövőt nagyban befolyásolták. Például a Vándorgyűlések alapszabályzata vállalta az orvosi érdekvédelmet, így 1863-ban a pesti ülésen vetette fel Flór Ferenc az orvosi nyugdíjintézet gondolatát: a viták során alakult ki az a nézet, hogy nem ez a megoldás nem felel meg. Az orvosi érdekvédelem az előző időkben az alkalmazott orvosok azonos nagyságú fizetésének elérését tűzte ki célul, továbbá sérelmezték a vármegyékben működő orvosok fizetési besorolását is. Sok helyen a vármegyei orvos ugyan abba a fizetési kategóriába került, mint a városházi hajdú. A másik cél a nyugdíjképesség elérése volt, amit a többi köztisztviselő már élvezett korábban is. A neoabszolutizmus időszakában az a hivatalos elképzelés kristályosodott ki az a gondolat, hogy a nyugdíjat valamelyik bankkal kötött nyugdíjtakarékossági szerződés megkötésével biztosítsák az orvosok számára. Az előterjesztett Flór-féle javaslat is ezt az elképzelést tükrözte. A javaslat viszont olyan magas törlesztési díjat jelölt meg, amit nem lehetett vállalni. Ezen a ponton vált ketté az orvosi érdekvédelem: a nyugdíjintézeti formát támogatókra — például a Budapesti Orvosi Kör (1874) — illetve az állami megoldást kívánók táborára (például a Vidéki Orvostársaság). A megalakult orvosi érdekvédelmi társaságok vetették fel az orvosi kamara gondolatát (1879), amely végül 1936-ban megvalósult.

A 19. század végén az orvosok hajlandók lettek volna feladni magánpraxisukat, ha az állam nyugdíjat biztosít számukra. Az un. „kamarai gondolat” hívei 1888-ban a tátrafüredi vándorgyűlésen vetették fel a Magyar Orvostudományi Társaság megalapításának gondolatát: e szervezet funkciója, hogy egyrészt országosan koordinálja a tudományos orvosi társaságokat, másrészt az érdekvédelmet látja el, megvédi az orvostársadalmat az állami apparátus önkényével szemben. Továbbá az etikai kérdések eldöntése ne az állami hivatalnokok joga legyen, hanem orvosokból álló bizottságé.

Az orvostársadalom célja az állam és az orvos viszonyának újragondolása lett. Ez előbb az Országos Orvosszövetség megalakulásához vezetett, amely egységbe fogta a tudományos társasági ügyeket, képviselte az orvostársadalmat az állammal szemben. Itt vezették az orvosi névjegyzéket is.

Semmelweis munkásságának szakmai vitájáról

Semmelweis Ignác halála után (1865) elültek a szakmai viták. Mintha megnyugodott volna a nőgyógyász-szülész társadalom. A későbbi „Semmelweis-kutatók” alaposan átvizsgálták az 1860-as évek közepén rendezett tudományos ülések anyagát, de nem találtak Semmelweis felfedezésére utaló megnyilvánulásokat, de bírálatokat sem. A csendet Ambró János (1827–1889) kisújszállási városi főorvos törte meg, amikor a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók egri vándorgyűlésén (1868. augusztus 25.) az „Államorvostani szakosztály”-ban „Nagykun-Kisújszállás és környékének betegségei és halálozási viszonyáról” tartott előadást. Itt részletesen szólt a csecsemőhalandóságról, amelynek leküzdésében nagy szerepet szánt a bábáknak, elsősorban a terhes gondozás, a gyermekágyasok és újszülöttek gondozása területén. Itt a bábaképzés reformját sürgette. Alapgondolata az volt, hogy megfelelő tudású és felkészültségű bábák biztosítása mellett szülőházakat kell szervezni, amely a csecsemőhalandóság megállításában biztosítékává válhat. Ezt a következőkkel indokolta: *„A szülőházak árnyékoldala, melynek ellenében a gyógy eljárás tehetetlen, de a boldogult Semmelweis tanár által felfedezett aetiologikus mozzanatokból folyó hygiaenai elvek szigorú alkalmazása a szülőházak létét fenyegető e csapást elhárítani képes.”* Semmelweis igazát saját gyakorlatából hozott adatokkal is bizonyította és profilaktikus elvek alapján javasolta a szülőházak szakmai munkájának a megszervezését.

Végezetül felhívta minden orvos figyelmét, hogy „tanulmányozni kell Semmelweis munkáját, hirdetni minden tanszékből tanát, hogy minden orvos egész kiterjedésben, correcte ismerje azt”. Ambró a későbbiekben is következetesen kiállt a Semmelweis-doktrína mellett, amelynek következtében, az 1872-ben felállított pozsonyi bábaképző intézet igazgatójának nevezték ki.

A hazai vándorgyűlések további eredményei

A vándorgyűléseken foglalkoztak az 1876. évi közegészségügyi törvény alapkoncepciójával, előkészítésével valamint a törvény kritikájával. Ezzel kapcsolatban került előtérbe az a probléma, hogy az állami alkalmazottak — bármely területen dolgozzanak is — még elemi szintű egészségügyi ismeretekkel sem rendelkeznek. Azért fontos az orvosi-

egészségügyi felvilágosítás, hogy az egészségüggyel kapcsolatba kerülő tanár és tisztviselő kellő mértékben tájékozott legyen a közegészségügy területeinek problémáiról. Éppen ezért támogatták az 1885-ben életre hívott Magyar Közegészségi Társaság megalapítását és az új szervezet egészségügyi felvilágosító tevékenységének megszervezését.

Gyakran olyan országos érvényű javaslatok születtek a vándorgyűléseken, amelyek gyorsan meg is valósultak. Például 1841-ben javasolták a tanítóképzők felállítását, ahol egészségügyi ismereteket is oktattak. 1864-ben a közegészségtan (államorvostan) egyetemi oktatásának fontosságáról, a források és gyógyvizek elemzéséről, az első magyar gyógyszerkönyv kiadásáról határoztak. Ugyancsak javasolták az állatkert megszervezését, az Országos Földtani Intézet felállítását. Ezen az intézmények létrehozása hamarosan meg is valósult.

Az első világháborút követő évtizedben sorra alakultak meg az orvosi szaktudományi társaságok, de más szaktudományi területen is hasonlóan alakult a helyzet. A félévszázat meghaladó orvosi társaságok számára már szűk lett a Vándorgyűlések szervezetében működő szakosztály, ez már új találkozási formát kívánt. Ez az új forma a Magyar Orvosi Társaságok és Egyletek Szövetsége (MOTESZ 1931) volt, ennek tagja lett minden orvostársaság. Éves találkozási helyükké a Balatonfüredi Orvosi Napok konferencia vált. A MOTESZ-nek volt választott elnöke és elnöksége. Az elnökség mellett egy állandó titkárság működött, amely szervezte a következő Balatonfüredi Orvosi Napokat, ahol lehetőség nyílt a rokon szakterületek művelőivel és szervezeteikkel való találkozásra. Az előbbi folyamat volt tapasztalható a gyógyszerésztudomány vonatkozásában is, ahol szintén nagy változások következtek be, mivel a 19. századi társasági gyógyszerésztársasági formák már nem feleltek meg a kor követelményeinek.

A vándorgyűlések történeti jelentősége és új működési formája 1945 után

A vándorgyűlések történeti jelentőségét az utolsó vándorgyűlési elnök Szily Kálmán foglalta össze: „A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók gyűléseinek működése nélkül sokkal, nagyon sokkal szegényebb volna a magyar természettudományos mozgalmak, sőt egész kultúránk története is.”

1945 után a magyar tudományos élet társasági formái átalakultak, hiszen az 1947. évi „államosítással” megszűntek a régi társasági formák: 1947–48-ban feloszlották a tudományos társaságokat, amelyek töredékei más-más formában élhettek tovább. Az orvostudományi társaságokat „besorolták” — szakosztályi formában — az Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetébe, ahol korlátozott keretek között működhettek tovább. Nemzetközi kapcsolatot csak felsőbb szervek engedélyével tarthattak, amelynek semmi önállósága és jelentősége nem volt. 1966-ban vált újra lehetővé, hogy a korábbi szaktársasági formát újjáformálják, ezek a társaságok a Magyar Orvostudományi Társaságok és Egyletek Szövetségébe tömörültek. Bár formailag önálló tudományos társasági életet éltek, ez is államilag ellenőrzött forma maradt.

Nyugati országokkal folytatott külkapcsolataikat továbbra is csak az Egészségügyi Minisztériumon keresztül intézhették. A szocialista országok vonatkozásában szabadabb lehetőség nyílt a külföldi tudományos kapcsolatteremtésre, e területen valóban az önálló kapcsolatteremtés volt jellemző.

Természetes lett, hogy az orvosi társaságok kapcsolatot kerestek más természettudományos társaságokkal, amelynek formája a METESZ–MOTESZ éves tudományos konferenciája volt. Ennek kiépítésében nagy szerepet játszott Szabadváry Ferenc és Antall József, akik még az 1974. évi Budapesti Nemzetközi Orvostörténelmi Kongresszuson megegyeztek ebben a találkozási formában.

Gesellschaft Ungarischer Naturforscher und Ärzte

Zusammenfassung:

Die Gesellschaft Ungarischer Naturforscher und Ärzte wurde 1841 vom Naturforscher und Arzt, Ferenc Bene gegründet. Sie ist die älteste und grösste interdisziplinäre Organisation für die Popularisation wissenschaftlicher Ergebnisse in Ungarn. Zuerst diente die Gesellschaft als Kommunikationsforum für die Mitglieder, später konnten hier auch neue Forschungsergebnisse vorgestellt werden. In 1844 hat die Gesellschaft Fachsektionen aufgestellt. Mitgliedschaft in der Gesellschaft steht allen, die sich für Naturwissenschaften, Medizin, oder Technik interessieren, offen.

Irodalom:

Semmelweis Orvostörténeti Levéltár. In: Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlései, (Levéltár), 1841–1918.

Semmelweis Orvostörténeti Levéltár, GORTVAY GYÖRGY iratai. Magyar Orvostörténelem (Kézirat), 1848–1944.

MAGYARY-KOSSA GY.: *Magyar orvosi emlékek.* I–IV. Budapest, 1927–1944.

GRÓSZ E.: *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűléseinek száz éve.* Természettudományi Közlöny, (1941): 352.

SZŐKEFALVY-NAGY ZOLTÁN: *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlései* (1841–1933), In: Orvostörténeti Közl. 50, (1960): 45–55.

Geschichte der Deutsche Naturforscher und Ärzte. Taschenbuch. Berlin-Heidelberg, Springer Verlag, 1958.